

ФАРМАЦЕВТИЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-12-100-2>

УДК 614.27:615.214.22

Ткачова О.В., Коваленко Л.В.
Національний фармацевтичний університет

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СПОЖИВАННЯ АНТИДЕПРЕСАНТІВ В УКРАЇНІ ТА ЕСТОНІЇ

Анотація. З кожним роком кількість пацієнтів, які мають психічні захворювання, неупинно зростає. Велика кількість населення знаходиться у стані хронічної депресії через сучасні умови життя. Зокрема, в Україні, близько у 300 млн. людей присутній даний психічний розлад. Тому в останні роки попит на препарати для лікування хвороб психіки різко підвищився і має тенденцію до зростання у майбутньому. Одним із найзатребуваніших препаратів є антидепресанти. Зважаючи на те, що на теперішній момент у публікаціях українських вчених не висвітлено даних по динаміці антидепресантів на українському ринку лікарських засобів за 2020 рік, ця стаття буде актуальною для наукової спільноти. Метою роботи є дослідження асортименту, обсягів та структури споживання антидепресантів на фармацевтичному ринку України за 2019–2020 роки та порівняння показників їх споживання у 2019 році зі статистичними даними в Естонії. Для отримання результатів порівнювали статистичні дані, опубліковані на офіційних ресурсах Державного реєстру лікарських засобів України, компанії «Моріон» та Державного представництва лікарських засобів в Естонії. Отримані результати показали, що антидепресанти в Україні протягом 2019–2020 рр. були представлені на основі 19 МНН здебільшого препаратами іноземних виробників. Асортимент даної групи препаратів коливався в межах 100-101 торгових назв (ТН). На фармацевтичному ринку за досліджуваний період переважали препарати селективних інгібіторів зворотного нейронального захвату серотоніну: есциталопраму – 16-23 ТН, сертраліну – 11-12 ТН. Обсяги споживання антидепресантів серед населення Естонії перевищували показники в Україні у 13,7 разів. Лідером за обсягами споживання в обох країнах був есциталопрам, але його споживання в Естонії було у 10,9 разів вищим. Така різниця у споживанні антидепресантів може свідчити про те, що в Естонії в умовах обов'язкового медичного страхування хворі з депресією частіше звертаються за медичною допомогою. Дане дослідження показало, що попит на цю групу лікарських засобів в Україні є досить високим, але через певні проблеми у системі охорони здоров'я громадяни не завжди мають змогу звернутися за допомогою до фахівця, і продовжують страждати на депресію або займатися самолікуванням.

Ключові слова: антидепресанти, аналіз ринку, обсяги споживання.

Tkachova Oksana, Kovalenko Lilia
National University of Pharmacy

COMPARATIVE ANALYSIS OF ANTIDEPRESSANTS OF CONSUMPTION IN UKRAINE AND ESTONIA

Summary. Number of patients, who have mental diseases is constantly growing every year. A large number of population is located in a state of chronic depression because of modern living conditions. In particular, in Ukraine, about 300 million peoples have this mental disorder. Therefore in recent years demand for drugs for the treatment of mental diseases abruptly increased and has tendency to growth in future. One of the most popular drugs are antidepressants (AD). Considering that at the moment in publications of Ukrainian scientists no data is covered on the dynamics of AD on the Ukrainian market of drugs for 2020, this article will be relevant to the scientific community. The aim of the work is to study the range, volume and structure consumption of AD on the pharmaceutical market of Ukraine during 2019–2020 and comparison of indicators of their consumption in 2019 with statistical data in Estonia. To get results we compared statistical data which are published on official resources State register of medicines of Ukraine, «Morion» company and State Agency of Medicines in Estonia. The results obtained showed that AD in Ukraine during 2019–2020 were represented based on 19 INN, mainly imported drugs. Range of this group of drugs was within 100-101 trade name. On the pharmaceutical market of Ukraine for the study period dominated drugs of selective serotonin reuptake inhibitors: escitalopram – 16-23 trade name, sertraline – 11-12 trade name. Volume consumption of AD among the population of Estonia exceeded 13,7 times the indicators in Ukraine. Volume consumption leaders was escitalopram in both countries, but him consumption was 10,9 times higher in Estonia. Such a difference in the consumption of AD may indicate that patients with depression more often go to the hospital in terms of compulsory health insurance in Estonia. This study showed that demand on this group of drugs in Ukraine is enough high, but due to certain problems in the health care system citizens do not always have the opportunity to seek the help of specialist and continue to suffer from depression or to engage in self-medication.

Keywords: antidepressant agent, market analysis, consumption volumes.

Постановка проблеми. В умовах сучасного світу тема психічних захворювань, безперечно, є досить актуальною та надзвичай-

но важливою. За даними ВООЗ, близько 1 млрд. людей у всьому світі страждають на психічні розлади, серед них українців – близько 8 млн. [1].

Депресія серед психічних розладів досить розповсюджена. Зважаючи на статистичні дані, захворюваність на депресію у світі має тенденцію до збільшення. Вона виявляється частіше у людей молодого та середнього віку. Так, серед населення після 20 років у 2010 р. на депресію страждали близько 220 млн осіб, а у 2015 р. – вже 250 млн. Серед населення від 60 до 89 років у 2010 р. – близько 45 млн. осіб, а у 2015 р. – 55 млн. За загальним показником серед усього населення, депресивні розлади мали близько 300 млн. людей [1; 2].

Серед усіх ризиків, які мають люди з депресивними розладами, важливе місце посідає аспект ускладнення перебігу інших хвороб, серед яких опинилися серцево-судинні захворювання. Виявлено, що у пацієнтів з інфарктом міокарда, які одночасно страждають даним психічним захворюванням, рівень смертності у 3-6 разів більший, ніж у людей, які не мають психічних розладів. Люди, які страждають на депресію, отримують лікування лише у 50% випадків, а ефективним лікуванням виявляється лише у 25% хворих [3].

Основним завданням у терапії депресії є досягнення стану ремісії та запобігання самогубства, як основного небезпечного наслідку даної хвороби [3].

Для досягнення мети у лікуванні депресивного розладу застосовуються різноманітні методи психотерапії та фармакотерапії. Без медикаментозного лікування досягти стану ремісії у пацієнтів із середньою і тяжкою формами депресії майже неможливо. Тому, згідно з діючим клінічним протоколом, надання медичної допомоги хворим на депресію різних ступенів тяжкості (2014 р.), необхідно ретельно підбирати фармакотерапію хворим [3]. Рекомендовано починати із антидепресантів (АД) I-ї лінії, до яких відносять есциталопрам, флуоксетин, пароксетин та інші АД, а у разі їх неефективності або при виявленні тяжких побічних ефектів, слід підбирати терапію лікарськими засобами із II-ї лінії (амітриптилін, кломіпрамін, тразодон та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх наукових публікацій та фармакоекономічних досліджень, проведених в Україні, показав, що дослідження з асортименту та споживання АД були проведені вітчизняними науковцями, такими як Яковлева Л. В., Баглай Т. О., Ткачова О. В. та Павленко О. В., за період 2015–2019 років [4], але у літературі не висвітлено даних за останній рік та не проводилося порівняння обсягів споживання даних ЛЗ з іншими країнами.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В доступних джерелах відсутні узагальнені дані про асортимент та споживання на фармацевтичному ринку України АД у динаміці протягом 2019–2020 років. Тому, дане дослідження є актуальним на теперішній час.

Формулювання цілей статті. Метою роботи стало дослідження асортименту та обсягів споживання антидепресантів на фармацевтичному ринку України за 2019–2020 роки та порівняння показників обсягів та структури їх споживання в Україні та Естонії протягом 2019 року.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методи дослідження. Аналіз асортименту

АД проводили з використанням ресурсів Державного реєстру лікарських засобів України [5]. Асортимент торгових назв (ТН) та рівень споживання АД з АТС-кодом N06A, представлених на фармацевтичному ринку України, аналізували за даними системи дослідження ринку лікарських засобів «Фармстандарт» компанії «Моріон» [6]. Для дослідження споживання АД була використана АТС/DDD-методологія, що рекомендована ВООЗ [7; 8], а також дані про наявне населення України за досліджуваний період. Для дослідження структури та рівня споживання АД в Естонії та його порівняння з рівнем споживання в Україні у 2019 р. використовували опубліковані статистичні дані [9].

Основні результати. На фармацевтичному ринку України АД представлені такими фармакотерапевтичними групами: N06AA «Неселективні інгібітори зворотного нейронального захвату моноамінів», N06AB «Селективні інгібітори зворотного нейронального захвату серотоніну» та N06AX «Інші антидепресанти». Спочатку був проаналізований асортимент АД за 2019–2020 рр. Результати аналізу представлені у таблиці 1.

Під час аналізу даної групи ЛЗ на фармацевтичному ринку за 2019–2020 роки було встановлено, що група N06AA «Неселективні інгібітори зворотного нейронального захвату моноамінів» містить 4 МНН, на основі яких налічується 16 ТН у 2019 р. та 15 ТН у 2020 р. Група N06AB «Селективні інгібітори зворотного нейронального захвату серотоніну» налічує 6 МНН, на основі яких представлено 50 ТН у 2019 р. та 48 ТН у 2020 р. Група N06AX «Інші антидепресанти» містить 10 МНН, на основі яких налічується 35 ТН у 2019 р. та 38 ТН у 2020 р. За цей період на фармацевтичному ринку України велику перевагу мали препарати іноземного виробництва. У найбільшій кількості ТН були представлені лікарські засоби на основі есциталопраму (23 ТН), дулоксетину (10-14 ТН) та сертраліну (12-11 ТН).

Наступний етап роботи – аналіз, направлений на порівняння обсягів та структури споживання АД в Україні та Естонії, який проводився у період 2019 р. за показником DDDs/1000 жителів/день. Для аналізу використано результати обсягів споживання 16 МНН препаратів, які представлені на фармацевтичних ринках України та Естонії [9; 10; 11]. Отримані дані наведено в таблиці 2.

Результати дослідження показали, що Естонія у 2019 році значно перевищувала Україну за обсягами споживання АД усіх трьох фармакотерапевтичних груп. Згідно з отриманими результатами, в Україні у 2019 році АД споживалися у 13,7 разів менше, ніж у Естонії. Відмінності у споживанні між країнами були дуже значними. Безперечним лідером по споживанню була Естонія.

Аналіз структури споживання АД показав, що серед 16 МНН цієї групи у 2019 році в Естонії були представлені препарати не всіх МНН. Визначено, що в Естонії відсутні дані по іміпраміну, десвенлафаксину та траві звіробою.

В обох країнах перше місце за обсягами споживання у 2019 році займав есциталопрам (N06AB10), але в Естонії даний показник споживання був у 10,9 разів вищий. Друге місце в Україні займав неселективний інгібітор зво-

**Аналіз асортименту ЛЗ з антидепресивною дією
на фармацевтичному ринку України за 2019–2020 роки**

№ з/п	АТС код і МНН препарату	Період досліджень, рік	Кількість торгових назв	Виробники: вітч./іноз.
N06AA «Неселективні інгібітори зворотного нейронального захвату моноамінів»				
1	N06AA02 Іміпрамін	2019	1	0/1
		2020	1	0/1
2	N06AA04 Кломіпрамін	2019	3	0/3
		2020	2	0/2
3	N06AA09 Амітриптилін	2019	8	7/1
		2020	8	7/1
4	N06AA12 Доксепін	2019	4	1/3
		2020	3	1/2
N06AB «Селективні інгібітори зворотного нейронального захвату серотоніну»				
5	N06AB03 Флуоксетин	2019	5	4/1
		2020	5	4/1
6	N06AB04 Циталопрам	2019	3	0/3
		2020	2	1/1
7	N06AB05 Пароксетин	2019	5	2/3
		2020	5	0/5
8	N06AB06 Сертралін	2019	12	5/7
		2020	11	4/7
9	N06AB08 Флувоксамін	2019	2	0/2
		2020	2	0/2
10	N06AB10 Есциталопрам	2019	23	11/12
		2020	23	4/19
N06AX «Інші антидепресанти»				
11	N06AX03 Міансерин	2019	5	1/4
		2020	3	0/3
12	N06AX05 Тразодон	2019	3	3/0
		2020	3	3/0
13	N06AX11 Міртазапін	2019	4	0/4
		2020	3	0/3
14	N06AX16 Венлафаксин	2019	8	3/5
		2020	10	3/7
15	N06AX21 Дулоксетин	2019	10	2/8
		2020	14	2/12
16	N06AX22 Агомелатин	2019	1	0/1
		2020	1	0/1
17	N06AX23 Десвенлафаксин	2019	1	0/1
		2020	1	0/1
18	N06AX25 Трава звіробою	2019	2	0/2
		2020	2	0/2
19	N06AX25 Вортіоксетин	2019	1	0/1
		2020	1	0/1
Усього ТН препаратів на ринку		2019	101	39/62
		2020	100	29/71

Джерело: розробка авторами за [5; 6]

ротного нейронального захоплення моноамінів – амітриптилін (N06AA09), а в Естонії – селективний інгібітор зворотного нейронального захоплення серотоніну – сертралін (N06AB06).

За рівнем споживання антидепресивних ЛЗ, що оцінювали на 1000 жителів/день, Україна значно поступалася Естонії. Було визначено, що препарати кломіпраміну (N06AA04) українці споживають у 4 рази менше, ніж естонці, амітриптиліну (N06AA09) – у 3,7 разів, флуоксетину

(N06AB03) – у 13,8, циталопраму (N06AB04) – у 204,3, пароксетину (N06AB05) – у 6,5, сертраліну (N06AB06) – у 24,9, флувоксаміну (N06AB08) – у 2, міртазапіну (N06AX11) – у 76,1, венлафаксину (N06AX16) – у 55, дулоксетину (N06AX21) – у 39,8, агомелатину (N06AX22) – у 19,9, вортіоксетину (N06AX26) – у 11,3 разу відповідно.

Але у ході дослідження встановлено перевагу обсягів споживання в Україні препарату міансерину (N06AX03) у 2 рази порівняно з Естонією, та тра-

**Обсяги споживання (DDDs/1000 жителів/день) антидепресантів
в Україні та Естонії у 2019 рр.**

№	МНН ЛЗ	Споживання в Україні, DID	Споживання в Естонії, DID
N06AA «Неселективні інгібітори зворотного нейронального захоплення моноамінів»			
1	Іміпрамін	0,0136	*
2	Кломіпрамін	0,0251	0,10
3	Амітриптилін	0,4026	1,49
N06AB «Селективні інгібітори зворотного нейронального захоплення серотоніну»			
4	Флуоксетин	0,2459	3,39
5	Циталопрам	0,0070	1,43
6	Пароксетин	0,3638	2,38
7	Сертралін	0,2172	5,40
8	Флувоксамін	0,0051	0,01
9	Есциталопрам	0,7341	7,98
N06AX «Інші антидепресанти»			
10	Міансерин	0,0199	<0,01
11	Тразодон	0,0510	0,04
12	Міртазапін	0,0301	2,29
13	Венлафаксин	0,0631	3,47
14	Дулоксетин	0,0583	2,32
15	Агомелатин	0,0719	1,43
16	Вортіоксетин	0,0503	0,57
Всього за групою		2,36	32,30

Примітка: * – результати по споживанню даних МНН відсутні.

Джерело: розробка авторами за [6; 8; 9]

зодону (N06AX05) – в 1,3 разу. Міансерин є антидепресантом ряду піперазин о-азепінових сполук, його перевагою перед іншими є анксиолітична дія, а тразодон є похідним тріазолпіриду, призначається хворим з тривожним станом, що мають супутні захворювання серцево-судинної системи.

Отже, визначено, що найбільший обсяг споживання серед антидепресантів як в Україні, так і Естонії мав представник групи «Селективні інгібітори зворотного нейронального захоплення серотоніну» – есциталопрам (N06AB10).

Висновки та перспективи подальших розробок:

1. Антидепресанти на фармацевтичному ринку України протягом 2019–2020 рр. були представлені на основі 19 МНН здебільшого препаратами іноземних виробників. Асортимент АД коливався в межах 100-101 ТН на ринку. В найбільшій кількості ТН на фармацевтичному ринку були представлені препарати селективних

інгібіторів зворотного нейронального захвату серотоніну: есциталопраму – 16-23 ТН, а також – препарати сертраліну – 11-12 ТН.

2. Рівень споживання антидепресивних препаратів у 2019 році за показником DDDs/1000 жителів/день в Україні не відповідав рівню споживання препаратів даної групи в Естонії. Обсяги споживання в Естонії перевищували показники в Україні у 13,7 разів. Лідером за обсягами споживання в обох країнах був селективний інгібітор зворотного нейронального захоплення серотоніну есциталопрам, але споживання в Естонії його було у 10,9 разів вищим. Така різниця у споживанні антидепресантів може свідчити про частіше звернення хворих на психічні розлади в Естонії за медичною допомогою.

3. У подальших дослідженнях буде також проводитися порівняльний аналіз асортименту, структури та обсягів споживання антидепресантів між Україною та різними країнами.

Список літератури:

1. Всесвітня організація охорони здоров'я. URL: <https://www.who.int/>
2. Global Health Data Exchange. URL: <http://ghdx.healthdata.org/>
3. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Депресія»: Наказ МОЗ України № 1003 від 25.12.2014 р. URL: https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/2014_1003_ukrmd_depresiya.pdf
4. Яковлева Л.В., Баглай Т.О., Ткачова О.В., Павленко О.В. Огляд антидепресантів на фармацевтичному ринку України та динаміки їх споживання протягом 2015–2019 років. *Фармацевтичний журнал*. 2021. № 3. С. 3–10.
5. Державний реєстр лікарських засобів України. URL: <http://www.drlez.com.ua>
6. Система дослідження ринку лікарських засобів «Фармстандарт» компанії «Моріон». URL: <http://www.pharmstandart.com.ua>
7. Центр співпраці ВООЗ з методології статистичного аналізу лікарських засобів. URL: https://www.whocc.no/atc_ddd_index/
8. Морозов А.М., Яковлева Л.В., Степаненко А.В. Вивчення споживання лікарських засобів за анатомо-терапевтично-хімічною класифікацією та встановленими добовими дозами: метод. рек. Харків: Стиль-Іздат., 2013. 34 с.
9. Statistical Yearbook of the State Agency of Medicines in Estonia 2020. Tartu: Green Print, 2020. P. 102–104.

References:

1. Vsesvitnya organizaciya oxorony zdorovya. Available at: <https://www.who.int/>
2. Global Health Data Exchange. Available at: <http://ghdx.healthdata.org/>
3. Unifikovanyi klinichniy protokol pervynnoi, vtorynnoi (spetsializovanoi) ta tretynnoi (vysokospetsializovanoi) medychnoi dopomohy «Depresii»: Nakaz MOZ Ukrainy № 1003 vid 25.12.2014. Available at: https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/2014_1003_ykpm_d_depresiya.pdf
4. Iakovlieva L.V., Bahlai T.O., Tkachova O.V., Pavlenko O.V. (2021) Oglyad antydepresantiv na farmacevtychnomu rynku Ukrainy ta dynamiky yix spozhyvannya protyagom 2015–2019. *Farmacevtychnyj zhurnal*, no. 3, pp. 3–10.
5. Derzhavnyy reyestr likarskyx zasobiv Ukrainy. Available at: <http://www.drlz.com.ua>
6. Systema doslidzhennya rynku likarskyx zasobiv «Farmstandart» kompaniyi «Morion». Available at: <http://www.pharmstandart.com.ua>
7. Centr spivpraci VOOZ z metodologiyi statystychnogo analizu likarskyx zasobiv. Available at: https://www.whocc.no/atc_ddd_index/
8. Morozov A.M., Yakovlieva L.V., Stepanenko A.V. ta in. (2013) Vychennia spozhyvannia likarskykh zasobiv za anatomo-terapevtychno-khimichnoiu klasyfikatsiieiu ta vstanovlenymy dobovymy dozamy: metod. rek. Kharkiv: Styl-Izdat, 34 p.
9. Statistical Yearbook of the State Agency of Medicines in Estonia 2020 (2020). Tartu: Green Print, pp. 102–104.